

S'UNIONI DE IS COMUNUS PARTE MONTIS E IS BIDDAS SUAS

SÌMABA

**Sportellu Linguìsticu de Is Comunus de s'Unioni Parte Montis
Progetu "Parte Montis in-lingua sarda"
Avisu R.A.S. Tu.Li.S 2024 - L.482/99 e L.R. 22/2018**

PARTE 'E MONTIS O MONTÀNGIA FIAT SU NÒMINI MEDIEVALI DE UNA DE IS CURADORIAS DE SU GIUDICAU DE ARBARÈE

S'Unioni de is Comunas Parte Montis est nàscia in su 2007. Sa sea ufitziali cosa sua est in Mòguru. Ndi faint parti is Comunas de Gonnostamatza, Masuddas, Mòguru, Pompu, Siris e de su 2017 su Comunu de Sìmaba puru. Est unu territòriu de unus 110 Kmq e nci bivint unus 6.400 pessonis in totu.

GONNOSTRAMATZA, MASUDDAS, MÒGURU, POMPU, **SÌMABA E SIRIS**

Is ses Comunas de s'Unioni funt totu biddixeddas piticas, cun sèmpiri prus pagu bividoris, a pagu tretu s'una de s'àtera.

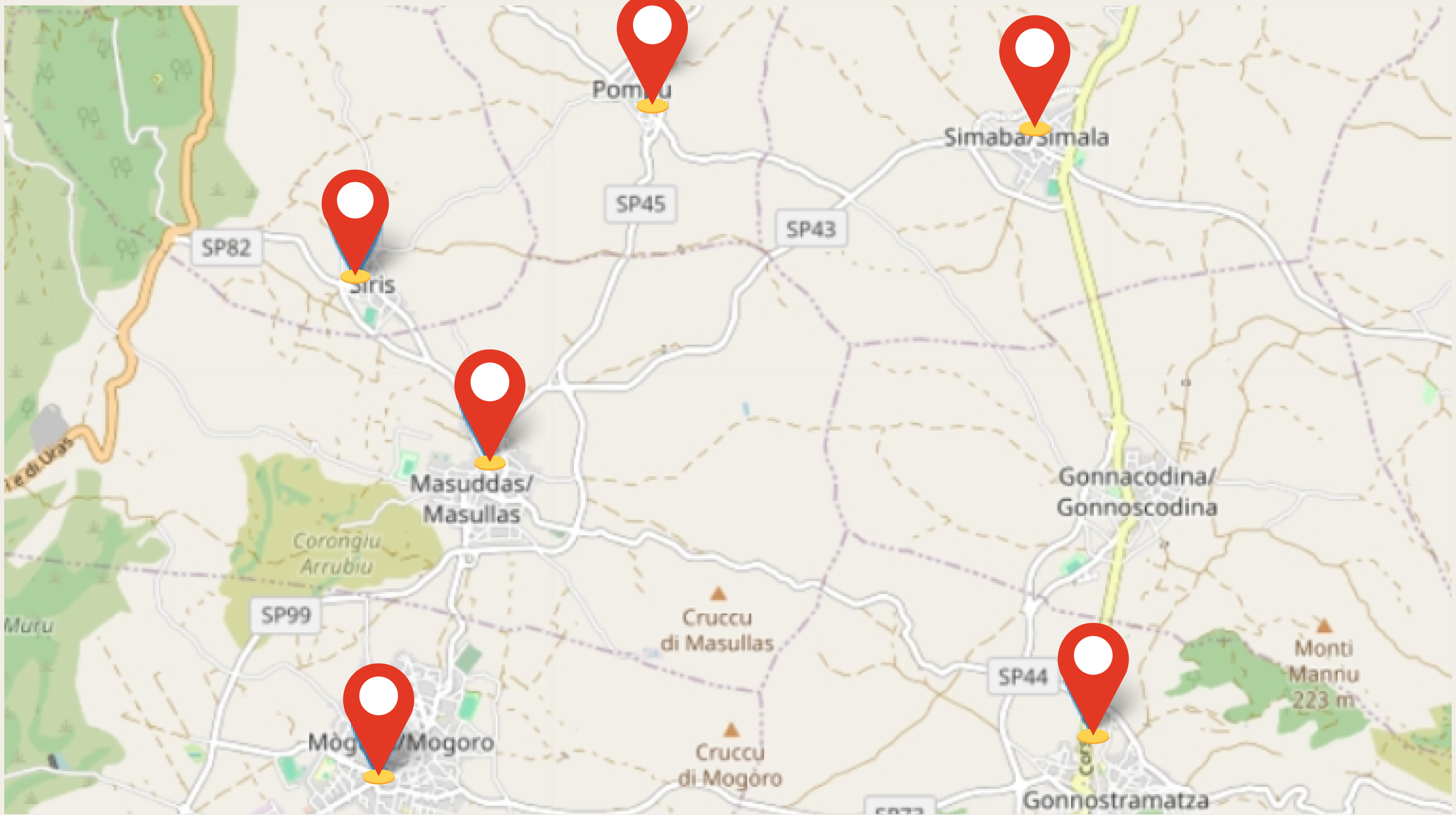
Biddixeddas piticas ma chi tenint unu patrimòniu stòricu-culturali e naturalìsticu mannu in unu territòriu arricu de testimonias archeològicas de època nuraxesa, romana-bizantina e medioevali.

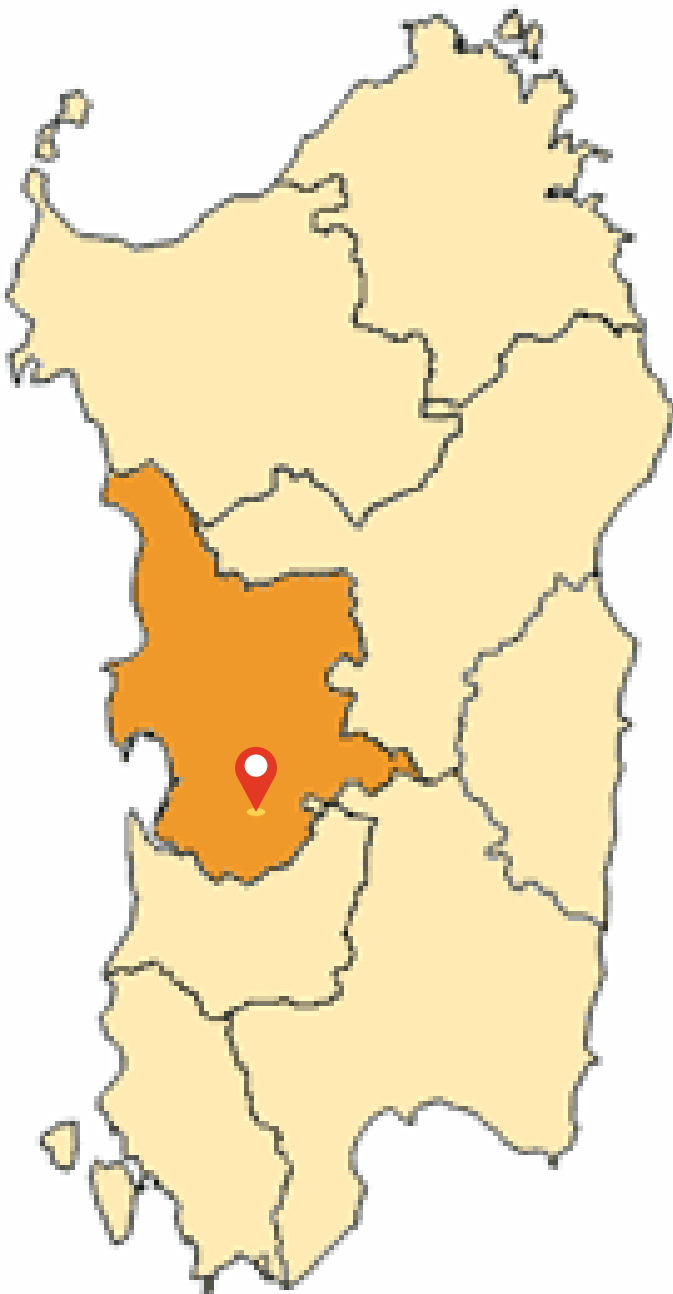
Dònna bidda tenit traditzionis antigas acapiadas a istrintu a su territòriu.

BIDDIXEDDAS PITICAS, A PAGU TRETU S'UNA DE S'ÀTERA . . .

Custus ses Comunas de sa Provìntzia de Aristanis ant postu paris is fortzas issoru e, lassendi a un'ala is làcanas comunalis, tenint interessu mannu a amparai e a avalorai su patrimoniu culturali, istòricu, naturalìsticu e paesagìsticu.

Traballendi a manus de pari e castiendi totus faci a su benidori, ndi bolint bogai a campu is prenda antigas cuadas e circai de aberri caminus nous de svilupu sòtziu-econòmicu po fai cresci su territòriu e fai a connosci su mellus chi nc'est in custu giassu de Sardìnnia.

SÌMABA

- Populatzioni residenti: 289 (01.01.2025 - Istat)
- Superfitzie: 13,30kmq
- Artesa: 155 m a suba de su livellu de su mari

SA BIDDA

Sa biddixedda de Sìmaba, de orìgini medievali, faiat parti de sa regioni stòrica de Parte Montis, in su Giudicau de Arbarèe.

A làcana cun su territòriu de Marmidda, Sìmaba si pesat in sa Sardinnia tzentru otzidentali, in una baddi saliosa atraessada de s'Arriu Mannu cun terrenus postus a lori, a matas de fruta, a bìngia e a olivàriu .

Fraigada in unu giassu de interessu naturalìsticu mannu contat unus 300 bividoris e tenit unu tzentru stòricu bellu meda cun domus campidanesas típicas, unus cincuenta portalis de valori architetonìcu mannu e palatzus de sestu neoclàssicu de is famìllias prus arricas.

Sa bidda oi est partzia in duas partis chi s'atopant a pari in su tretu innui si pesat sa crèsia de Santu Nicolau, esèmpiu raru de architettura religiosa de su '700 cun una bella cùpula originali.

S'ORÌGINI DE SU TOPÒNIMU FORSIS EST ACAPIADA A SU PÒPULU DE IS ***SEMILITENSES***, CHI BIVIAN IN CUSTU GIASSU INNANTIS DE IS ROMANUS. O PODIT ESSI PURU CHI SU NÒMINI SIAT ACAPIAU A SU FUEDDU GRECU ***THYMALLA O THYMALIS***, UN' ERBA CHI CRESCIAT IN SU TERRITÒRIU E CHI SI PONIAT IN S'ARRIU PO ALLUAI SU PISCI.

UNU PAGU DE STÒRIA

Is orìginis de sa bidda funt antigas meda in custu giassu nci biviati genti gai de època neolìtica po sa presèntzia de giacimentus de pedra crobina. De època neolìtica est s'àrea sacra a làcana cun Masuddas e Gonnocodina cun una pedra fita de importu.

Funt medas is testimonias de època nuràgica, una tumba de gigantis in Piscina Craba e unu nùmeru mannu de nuraxis (Gemussi, Is Canabis de Gemussi, Motroxu 'e Nigoba, Su Sensu, Serra S'Ollastu, Is Gruxis, Is Putzus, Su laccu Longu, Nuracci)

In custu giassu passàt sa strada romana Neapolis-Uselis e fait ancora a biri is arrestus de sa *Villa de Gemussi* cun impiantu termali e mosàicus. In època feudali sa bidda faiat parti de sa curadoria de Parte Montis in su Giudicau de Arbarèe e a pustis de su Regnu catalanu-aragonesu.

CRÈSIAS

SANTU NICOLAU

Sa Crèsia manna de Simaba, est unu esèmpiu de s'architettura religiosa sarda de su '700, cun arredus de màrmuru e de linna de sa matessi època.

Est a gruxi latina e a una navada sceti, e a ses capellas.

Una caraterística de custa crèsia est sa cùpola, a forma de retàngulu a chirru de intru e a forma de otàgunu a chirru de foras. A manu dereta nc'est su campanili de sa de duas metadis de su de XVIII sèculus.

SANTA VIDA

A pagu tretu de sa bidda, in su cùcuru de su montigu de Santu Giuanni, innui in antighidadi si pesàt una cresiedda a issu intitulada e unu campusantu innui nci ant interràu is mortus fintzas a su 1839, si pesat sa cresiedda de Santa Vitàlia, Santa Vida. Cunsacrada in su 1910, sa cresiedda est a una navada sceti, fraigada gràtzias a su giuge simabesu Eugèniu Cancedda chi aiat giau su terrenu e a s'agiudu de totu is paesanus suos chi, cun ofertas aiant agiudau a dda fraigai aici comentu nc'est scritu in unu documentu de su 1896 de su prèide Eugèniu Fonnesu. Santa Vida in is tempus antigus si festaiat duas bortas a s'annu: su 14 de maju (in arregodu de su 14 de maju de su 1891, sa dii chi fiat lòm pia sa stàtua) e su primu lunis de su mesi de ladàmini,.

CAPELLA DE S'ARROSÀRIU

Sa capella intitulada a sa Virgine de s'arrosàriu dd'ant fraigada in is primus annus de su '800, gràtzias a una lassa de su notàiu Giuseppe Antonio Viridi de Simaba.

Est pitica, in sa faciada nci at unu campanileddu a vela cun un'arcu innui nci fiat una campana. S'oratòriu, afidau in antighidadi a sa cunfraria de s'arrosàriu, oi est propiedadi de su Comunu chi s'est incurau de dd'acontzai. De su sestu antigu at abarrau sceti unu nitzu aintru de innui poniant a Santa Maria de candela. Sa stàtua, de su 1700-1799, de linna traballada e pintada, oi est allogada in sa crèsia parrochiali.

DOMU MASCIA

In su coru stòricu de sa bidda agatamus su Monti granàticu, sa butega de su maistu de linna, domus típicas campidanesas e palàtzus de sestu neoclàssicu, su prus antigu est cussu de sa famìllia *Montserrat Deana* de su 1554.

Sa bidda est connota po is portalis antigus de is domus a corte, nci nd'at unus cincuenta e donniunu de issus tenit una stòria antiga de contai.

Ristrutturada po dda fai diventai sa "*Domu de is traditzionis*" est oi Domu Mascia, una domu campidanesa a corti cun unu bellu portali de su 1890 chi si incarat in bia Roma.

FESTAS E SAGRAS

FESTAS RELIGIOSAS

Su 6 de su mesi-de-idas si fait una festa manna a su patronu **Santu Nicolau**, sa genti assortit a pratza de crèsia innui s'alluit unu fogu mannu e non mancat sa castàngia arrostita e una tassa de binu nou po totus.

Su primu lunis de su mesi de ladàmini si festa **Santa Vida**, si fait una prufessoni manna e una bella festa religiosa e tzivili.

Sa bidda est devota meda a **Santu Nàtziu de Làconi** e ddu festat in su mesi de maju.

PORTALIS ABERTUS

Sa manifestatzioni **Portalis abertus** est nàscia po fai connosci is domus típicas campidanesas de sa bidda e is portalis. In s'istiu non mancant manifestatzionis de differenti genia ma totu sa bidda abetat "**Simabesus in su mundu**" un'atòbiu pensau po is simabesus disterraus chi dònna annu non faint a mancu de torrai a bidda issoru.

